

Николай Петков

КИРИЛ И ХИПАТИЯ

София, 2013

Всички права запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде размножавана или предавана по какъвто и да било начин без изричното съгласие на „Изток-Запад“.

© Николай Петков, автор, 2013

© Издателство „Изток-Запад“, 2013

ISBN 978-619-152-290-3

Николай Петков

КИРИЛ и ХИПАТИЯ

Водещ редактор
Георги Капривев

Съдържание

Щом отпаднат границите между истинското и неистовото	7
<i>Георги Каприв</i>	
Залогът	11
On the Road.....	27
Роден на девети юни	35
Въздушният град.....	43
Сцена на вековете.....	53
Стаята на стария господин	65
Кафе в „Опера“ 58	79
„Ориент експрес“	99
Записки за вьетнамската война	117
С известно закъснение	125
Пестицид	145
Хроника на още една предизвестена смърт	159
Епилог	173

*Сега обаче все още не съм изпълнен с Тебе,
сам за себе си съм бреме. Сражават се радостите мои,
достойни за оплакване с тъгите мои, за радост достойни;
и на чия страна е победата – не зная.*

Аврелий Августин „Изповеди“, 10 книга, XXVIII, 39

Щом отпаднат границите между ИСТИНСКОТО И НЕИСТОВОТО

Преди вече доста години Даниел Божков, акционист от Ню Йорк, си позволи следното: най-напред изолира лабораторно бели телца от собствената си кръв, после – в съучастие с прочутия български бацил – успя да направи кисело мляко, съдържащо споменатите телца, да го пакетира в опаковки, разказващи производствената история, а след това да го пласира в пазарната мрежа на китния град. Акцията предизвика скандал и достатъчно шумни дебати относно допустимостта на приближаване между „органичното“ и „артистичното“, за границите между „живота“ и „изкуството“, между „природното“ и „артефактичното“. Когато чета прозите на Николай Петков, асоциациите с провокацията на Даниел ми се натрапват неизбежно.

Самият Николай Петков alias отец Николай от Дивдядово, Шуменско прави всичко, за да укрепва тези асоциации. Той в някакъв смисъл не съчинява, макар да доразвива събитията, следвайки собствената им логика. Николай разказва себе си, линиите на собствения си живот, станалото с него и в него. Факт е, че някои от историите му се случват след записването им, което той отбелязва, без обаче да изпада в особено удивление. Ще се опитам да представя неговия тип стоене в света най-напред чрез собствените му самопризнания, небрежно – небрежно, разбира се – захвърлени в *Кирил и Хипатия*.

Николай е практически сигурен, че животът е подражание на литературата. По-точно: животът е поле, в което ту някой измисля мен, ту аз него; сънувам някого, който сънува мен, докато го сънувам; пише ме, докато го изписвам. Животът е разкази, които са самата действителност, каквото и да значи „действителност“. Впрочем, известно е какво значи: тя е мрежата от взаимно пресичащи се или успоредяващи се, или обаче съдействащи, синергийстващи

действия на абсолютно уникалните действащи лица. Самите предмети също са къмба от действия. При това мисълта и словото са не по-малко действия от ходенето или биенето с юмруци, например. А действащото и претърпяването на действие са енергии на една и съща сила, както казва още Аристотел, без да има откъде да знае, че те се основават върху едни и същи невронни връзки.

В мрежата, тъкана от Николай, не се знаят границите между т.нар. истинско и приеманото за неистово, между „чудното“ и „чудовищното“, още повече, че тези предели най-често просто липсват. В нея „горните и долните граници на естественото и неестественото“ така се доближават, че „ако бяха граници на кръвно налягане, отдавна щяха да се съберат в инфарктна прегръдка“. Вмъкналият се в тази мрежа не само се вижда длъжен да разшири границите на възможния си опит, но кротко започва да регистрира изтъняването на линията, отделяща „възможен“ от „актуален“ опит. Опитът се оказва сложна и нееднозначна сфера.

Неговата направа се дозаплита от иначе очевидния (поне за Николай) факт, че в така усещаната действителност „времената и посоките се смесват и сливат като в 3D филм“; отворил се е „тунелът на времето“. Още по-точно: всички времена и места са фактически тук-и-сега. Тук-и-сега стават възможни „родствата по избор“, както обаче и по „кръвна група“, по участ. Историята, стига да има такова нещо в единствен род, и всяка от историите е като палимпсест. „Почитваш я от старите и непонятни белези, за да откриеш долу, под тях, още по-стари и още по-непонятни. И така – докато не се разпадне целият свитък с истории“. От този разпад тръгва нов разказ, нова история, тръгва живот, напомням. „Животът е историите, които разказваме, и ако няма хора, на които да ги разказваме, значи отдавна сме умрели и попаднали в ада“, казва Николай в предния си роман, показва го и тук.

Стрелата на живота, движена от любов, ярост, омерзение, очарование, от страст може да тръгне от река Амур, Хургата, Павликени, Нью Орлиънс – принципна разлика наистина няма – и да лети към Никопол например. Тя носи върху себе си и същевременно пронизва патриарх Кирил Александрийски и Хипатия, заедно с баща ѝ Теон, Адел Ноа и архимандрит Кирил, Първи Италийски полк и доцент Юрий Проданов, Агатон и Аристотел, кранистката Цана и Стойчо Барона, Абебе Бикила и Флобер, Венци с Мая и кого ли не, преобръщайки пътьом влаганото в израза „книжно знание“, както впрочем и в самата дума „знание“.

По изцяло негов си начин отец Николай продължава една линия в българската писмовна традиция, която си позволих да определя като „свещеническа литература“ и която би могла да се нарече още – дори само за да поядосаме отца – „попска проза“, носеща подчертано специфично отнасяне към нещата в света. Особеното светоусещане на нейните автори, навярно следващо от характера на призиването им, писах за предната книга на Николай Петков, вплита ведно възвишеното и низкото, уникалното и баналното, драматичното и комичното, ерудитското и профанното, личното и социалното. Премахването на разликите между всичко това става най-напред през обезоръжаваща самоирония и благост, опрощаваща човешката маломерност, не-героичността на „малките хора“. В последна сметка, всички те носят рухото на поп Стойко от Котел, художественото чадо на владиката Софроний, възхитително дешифрирано от Вера Мутафчиева. Така историческото минало се отстъргва от налепената му монументалност, при което обаче се придава историческа тежест на мига, на сегашния миг с цялата му привидна незначителност. Слага се огромна въпросителна пред свързването на „незначителност“ и „човешко“ – с неговата неповторимост, проникната от вечността.

Непредпазливо определих тогава тази линия в нашата култура като „рехава“, имайки предвид броя на авторите, реално носещи расото в момента, в който гласят своите литературни истории. Сложим ли към тях обаче пишещите дипломирани или недодипломирани семинаристи и богослови, бившите и предвидимо бъдещите дякони и свещеници, промислено вярващите жени и мъже, накъсо – всичките действителни носители на този светоглед, ще видим колко е било рехаво тъкмо тогавашното ми говорене. И колко темелна е тази тенденция.

Бих се наел да тълкувам „Кирил и Хипатия“ и в детайли. Ако не знаех, разбира се, че на възлово място в текста Николай Петков заявява като методологически принцип: „Не се обяснявай, накарай ги те да те обясняват.“ Ще има да взема.

Георги Капривев

Има нещо нездраво и съмнително в трезвеника.

*Възприемам хората, които не пушат, тяхна си работа,
дори възприемам тези, които не се заглеждат след жените
по улиците, макар че... Но както и да се мъча, не мога да
възприема непиещия за нормален. Той се остава маниак и точка
по въпроса. Всеки, който се опитва да облече трезвеника в
благообразно обяснение е гад, мръсник и продажник. Да не пиеш,
означава да живееш като идиот,
да си противоестествен и пластмасов.*

Ф. М. Достоевски, „Дневник на писателя“

Залогът

Ведна късна пролет, недалеч от Бургас, в старата част на красиво българско градче с коктейл се откриваше традиционният литературен фестивал. Хора от различни части на Европа и Америка трябваше чрез авторски разкази да покажат митологията, красотата и многообразието на своите национални литератури. Очакванията бяха невероятни. По-точно, бяха фантастични. Сякаш не торта, а самото небе щеше да бъде разрязано и всеки щеше да получи своето заслужено парче от него. Вече имаше традиция в началото на лятото това място да се превръща в българския Карлови Вари, а точно този литературен фестивал – може би защото беше юбилеен, бе съпътстван от необичайна тържественост и празничност. Не друг, а лично културният аташе на САЩ откри форума, като вдигна първата наздравича. Излишно е да уточнявам, че виното беше повече от елитно. Не една, а поне три фондации се бяха постарали най-добрите сортове от далечна Калифорния до близка Тракия да бъдат дискретният фон, върху който ще се открояват образите на участниците. Неслучайно казах думата „фон“, защото чрез нея исках да създам всеобщото убеждение, че всеки един от гостите на коктейла, дори със самото си присъствие, беше част от едно художествено произведение. В него всичко трябваше да бъде единно и цялостно, завършено и съвършено като канона на Поликлет. Точно по тази причина всички пиеха умно, бавно и спокойно. Добре знаеха, че всеки излишен жест, всяко рязко движение, всяка непремерена дума не просто се забелязваха, но и оставаха докрай ту безмълвни, ту твърде красноречиви обвинители.

И понеже през последните седмици бях преуморен от твърде много обвинения и обвинители, скрих се с две бутилки в най-далечния, най-тъмния и най-глухия ъгъл на

градината. Наливах си едновременно по чаша бяло и чаша червено вино, докосвах ги леко една о друга и си мислех могат ли моите редуващи се монолози да звучат като тостове. При друго осветление и при поне още един човек на масата – може би да. За минута си представих всички, които – условно или не – бих нарекъл приятели, и се замислих с кого ли от тях бих споделил това вино. Вероятно щеше да бъде някой от тези, които вече съм гощавал с бутилка добро шардоне, или някой, който беше чел моите „Химни и монодии“. Като че елементите от двете множества съвпадаха и не бяха повече от три. Ако прибавех и себе си към тази въображаема компания, ставахме четири (като митичните четири посоки на света) – няма как да ги събереш на една маса, но пък, от друга страна, всяка квадратна дървена маса точно с четирите си ъгъла и с четирите си страни беше като икона на тяхното скрито присъствие. Странно присъствие, дали пък не беше като ръкостискане на лявата с дясната ръка, замислих се аз, нито да ги събереш, нито да ги разделиш. Дори започнах да се притеснявам: ако случайно се появи още един читател на моите химни, какво щях да правя и как ли щях да подреда всичко онова, което е между севера и юга и между изтока и запада. Погледнах за кураж глобуса. Точно там, където се срещаха екваторът и гринуичкият меридиан, се намираще Гвинейският залив – възможно най-несъблазнителното място на земното кълбо. Явно, ако наистина се появеше пети елемент, трудно щях му намеря място. Затова и Господ не ми го праща, успокоих се и започнах да смятам какво се беше променило в мен през последната година. Доскоро бях непознат дори на майка си и баща си, а днес грозното патенце се бе превърнало в един от десетте лебеда. Чудо? Метаморфоза? Или мистификация? Нещо наистина се бе случило и недоумявах кому го дължа. Може би на отец Павел от Миндя, единственият мой познат, който не само че можеше да посочи границите между чудното и чудовищното, но и който разпознаваше и цитираше скритите химни в посланията до ефесяни, римляни и колосяни. Може би той беше изпросил от своя божествен съименник някакво чудо за мен? Надали. По-скоро би изпросил от мен бутилка сливова за себе си. Или пък тези разкази идваха от някой, който не знаеше границите между истинското и неистовото, между чудното

и чудовищното. От някакво митологично същество, подобно на феникса, което ту измисляше мен, ту аз него. Знаех, че звучи прекалено маниерно, за бъде вярно, но нали от Овидий и неговите „Героини“ до Елизабет Костова, която също присъстваше на коктейла, всички разказваха подобни истории. И не просто разказваха. Те **вярваха** в тях. Последната, родена почти едновременно с фестивала, беше за художника Робърт Оливър, който се бе влюбил в някаква почти реална фламандка, която уж живяла сто години преди неговото раждане. Не беше невъзможно и аз да съм обсебен от спомена за подобна, измислена от мен Беатрис дьо Клервал¹. Кой знае, ако животът наистина е подражание на литературата, сигурно и моята фламандка се надпреварваше с мен кой от двамата ни ще бъде по-добре измислен от другия и кой ще остарява по-бавно. Дали в тази надпревара не бях надминал себе си? Подобно на онзи Ахил, който не може да догони костенурката, защото се надбягва със здравия разум, и аз вярвах, че пред мен имаше не просто добре утъпкан път, а цяла магистрала, която тръгваше от Зенон Елейски, минаваше през Оскар Уайлд и стигаше до откраднатия лебед. Дори за миг си представих, че той е тук, на коктейла, че пастетът от гъши дроб всъщност е пастет от диви лебеди. Замислих се за Ханс Кристиан Андерсен и неговите приказки. Какво ли би станало ако се беше сетил да разкаже историята за грозното патенце, отгледано за най-специалната литературна вечеря на годината. Още повече че темата за цирозата при гъшенето някак заплашително хармонираше с темата за виното. Може би, защото за пръв път в живота си опитвах легендарния пастет от гъши дроб? Или защото никога по-рано не бях пил по-добро вино? Всъщност, кое ли вино беше по-доброто? Бялото? Или червеното? Мислех и редувах двете чаши. Дали не беше така и при ходенето. Вече не толкова усърдно мислех, че за да има движение, винаги задният крак трябва се редува с предния. След това предният става заден, и така – докъдето стигнеш. Добре знаех, че когато човек върви по този път, чувствата, сякаш от само себе си, се превръщат в истории, а историите – в

¹ Героинята от романа на Елизабет Костова „Крадецът на лебеди“, в която е влюбен въпросният Робърт Оливър.

повести. Дали вече не бях станал част от тази метаморфоза. Дори и така да беше, повече от четвърт век кръстосвах изгубената магистрала, хиляди пъти се губех из нея и милион пъти се намирах. Познавах я не по-зле от собствената си спалня, и въпреки това косъм не бях спечелил от литературни конкурси. Не! Не това беше пътят! Със сигурност всичко дължах на доцент Юрий Проданов, човекът който прие да стане мой научен ръководител и който ме убеди да опиша своите пътешествия до Аман и Рим, до Париж, Синай и Соловки, препоръча разказите ми в издателството, което в момента ги издава, и след това ми даде втора, още по-важна препоръка, за същия този фестивал.

Затова пиех и си мислех, че ако съм намерил най-доброто вино, то точно Юрий е човекът, с когото си струва да го споделя. Поколебах се коя от двете бутилки да му открадна от коктейла, ей така за спомен, дали да е митичният роден мускат „Басара“, нещо, което определено си струваше, или преизхитреният „малбек“ на Франсис Копола¹, вино далеч по-малко квалитетно, но по лесно обясними причини напомнящо за Майкъл Корлеоне и „Кръстникът“.

И точно в този момент се появи тя.

Познавах я прекрасно, макар и задочно, от нейните разкази. Бях чел за нея къде ли не, и в „Arts & letters“, и в „Steele Prize“, и във „Fiction“, и в „Narrative Magazine“. Знаех, че е спечелила три от най-престижните американски литературни награди – за най-невероятна и за най-добре разказана история, както и на „Wigleaf“ за най-добър писател под 30 години. Знаех, че преди да навърши 20, беше завършила две висши образования и бе осъждана два пъти, вторият път – ефективно. И, не на последно място, бях виждал снимката ѝ и знаех, че като всяко момиче, родено след падането на берлинската стена, би могла да бъде моя дъщеря. Не знаех обаче, че ще вземе една от двете чаши, тази с бялото вино, ще ме погледне с погледа, с който Савската царица е погледнала израилевия цар и ще ме заговори на език, съвършено непонятен в родния ми край:

¹ Освен като режисьор, Франсис Копола е известен и като винопроизводител.

– Може, нали? – отдавна не бях говорил на английски. Знаех, че всичко онова, което някога съм знаел, отдавна е изветряло от ума ми. Като капка мускус върху отворена стъкленица и потърсена след повече от четвърт век. Може би с тази разлика, че капката беше не от мускус, а от одеколон „Волга“. Затова не отговорих, а кимнах мълчаливо. Страхувах се, че ми предстои да бъда като Соломон, който ще разговаря на езика птиците:

– Трябва да призная, че познавам само езика на собственото си село. – Вероятно шумът от цепене с брадва би прозвучал по-мелодично от моето „the language of my own village“, затова неловко добавих, че е по-добре да се изтърпи природно бедствие, отколкото моя английски език.

– Със сигурност моят е далеч по-ужасен от твоя, пък и съм закърмена с природни бедствия, така че не се притеснявай. Но нека започнем разговора по друг начин: „Приятно ми е, аз съм Адел Ноа.“

– А аз съм Кирил – смутено протегнах ръка към нея.

– Просто Кирил?! В началото на ХХI в. да бъдеш просто Кирил е по-нелепо от това да бъдеш Мелхиседек, салимският цар. Добре, че не каза, че ти си, Този, който е.

– Всъщност, аз наистина съм **просто** Кирил. – Троснато ѝ отговорих. Е, ако трябва и друго име, нека бъда Архимандрит Кирил.

– И аз трябва те посрещна с хляб и вино?! – Усмихна се тя предизвикателно. – Добре, изчакай секунда. – Адел елегантно стана или по-скоро елегантно скочи от стола си и след минута се върна с бутилка Пино Гри и сандвичи с пушена съомга. – Във Фландрия, където съм родена, е прието човек да отива на гости с нелошо вино, хайвер и филе от есетрова риба. Къде на сериозно, къде на шега, наричаме това „холандска вечеря“. Всъщност ти наистина ли си свещеник? – Тя каза „priest“ и аз се замислих дали думата трябва да означава „служител Бога Вишнаго“, такъв, какъвто е бил Мелхиседек, или пък означаваше просто „жрец“, подивяла издънка от още по-дива паганска традиция. Докато си мислех как да ѝ отговоря, Адел продължи. – Искаш ли да ти разкажа как попаднах в затвора? – Преди още да кимна утвърдително, тя започна разказа си. – Знаеш ли, отраснах в Ню Орлиънс. Не лош, но малко скучен за живеене град. С две думи: град на джаз и урагани. И един фестивал. В началото на есен-

та – наистина един божествен карнавал. Събира се хора от цял свят. Нямах представа колко милиона фантазии работят за него. Толкова пъстрота и артистичност няма никъде по света. Организират се шествия на мумии и на мъртви градове, на римски гладиатори и на портокаловите дръвчета... Някои се маскират като руски катедрали, други като японски изстребители, трети като Ниагарския водопад, четвърти като китайската стена... Като се почне от йерихонските тръби, мине се през Троянската война и се стигне до най-невероятните боди инсталации, повярвай, че на този карнавал може да се види всичко, появило се след Великия взрив. Едва ли това беше причината, но веднъж се замислих – остава ли нещо за мен, нещо, зад което цялата да се скрия, но и да бъде забелязана. И тогава реших да се маскирам като клептоманка. Влязох в читалнята на университета и познай какво откраднах?

– Вероятно един от преносимите компютри – отговорих бързо, без да се замислям, и без да знам защо, продължих. – Дори си го представям: китайски, двудрен процесор, осеминчов монитор, около 300–350 гигабайта харддиск, 5–6-годишен модел, с незабележима грешка при изписването на фирменото лого. – Започнах да се разпазвам от собствените си фантазии. Като че ли се вдъхнових от Аристотел и неговата „Поетика“, които уверяваха, че онова, което наистина се е случило, е по-малко интересно от онова, което би могло да се случи. С детайлите обаче играех на сляпа баба. В края на краищата какво толкова, мислех си аз. Нали в балканския фолклор сляпата баба е не друг, а Светата или Сляпата Неделя, тълкувателката на сънища и разпоредничка на спомените. Тя хвърляше зарове и събираше залозите. Израждаше родилките, оплакваше покойниците, знаеше селските тайни и сватосваше позастарелите моми и ергени. За миг се замислих дали на Адел ще бъде интересно да научи, че през сирната седмица, преди да почне Великият пост, тази „сляпа Неделя“, която никой не обичал, но на която всички разказвали своите истории, събирала несретници и самотници, завързвала им очите, пускала ги в одаята си и... Кой какъвто късмет си избере, негов си оставал. Долу-горе и аз така си избирах лаптопа. Дали процесорът е наистина двудрен? Дали е сглобен в Китай, Тайланд или Бирма? Дали мониторът е 8-, 10- или 16-инчов? Дали паметта е 300, 200 или 1000 гигабайта? Всичко това, ако не броим

импровизацията, нямаше никакво значение. Сякаш Адел беше задала етюда, с който проверяваше въображението ми и аз трябваше да я уверя, че реша ли да измислям, няма да я разочаровам.

– Хм, и защо точно такъв евтин китайски лаптоп реших да открадна? – имах усещането, че образът на този компютър постепенно оживява и се превръща в скенерно устройство, което фотографираше всяка клетка от мозъка ми. Сякаш пред мен не стоеше красиво двайсетгодишно момиче, а полиграф на МОСАД изчисляваше до последната молекула всяка моя телесна промяна и всяко мое движение, за да ме уличи по-късно не просто в лъжа, а в опит за пренасяне на експлозиви, и то на израелска територия. Дори си представих, че стоя пред стената на плача с вдигнати на тила ръце, готов за обиск. Почувствах се обречен, но хванал се бях на хорото и трябваше да го играя.

– Елементарно, Уотсън! Един университетски лаптоп, пък бил той и китайски, втора употреба, със скромните 300 гига байта харддиск е прекрасен образ на двата ни живота – на онзи, който живеем, и на този, за който мечтаем. В него практически може да се намери всичко, дори и онова, което фактически го няма – от подробна карта на вселената до фотосесия на Ева в райската градина. Там, в дигиталната му памет наистина може да се открие какво ли не – и Слънцето, което Иисус Навин е спрял, и изгубената Атлантида, и комедията на Аристотел, и дървото на Порфирий. И най-важното – там има любов, много любов, чиста и безхитростна, точна като оная, която винаги ни се изплъзва между пръстите. Въобще няма такава реалност или нереалност, която да не се компресира в софтуеъра. От друга страна, в наше време, или в така нареченото постинформационно общество, един лаптоп може да струва по-малко от руло тоалетна хартия – долу-горе, колкото животът на един неудачник. Да, ако самият аз бях Адел Ноа и търсех нещо, което хем да е безценно, хем нищо да не струва, мисля, че бих откраднал един от университетските компютри.

– Дотук добре. Не че е много престижно да бъдеш Адел Ноа, но така или иначе издържа първия изпит. Наздраве! – каза тя и докосна чашата си о моята. – И какво направих след това?

– Знам ли? Вероятно най-логичното: харддискът копира в собствения си компютър, а лаптопът продаде набързо. Почти го подари.

– Извинявай, много ниско поставих летвата с този въпрос. Но ако познаеш какво си купих с парите, които взех от продажбата, наистина ще те призная за разпоредник на тайните Божии.

– Ако се действала по учебник, сигурно си взела бутилка отлежал коняк и бутилка елитно вино. Би трябвало да са били твоят билет за карнавала, билет, с който да влезеш от входа и от изхода едновременно. Все пак да пиеш само вино или само коняк по време на един карнавал е твърде некарнавално, все едно да отидеш на погребение по къси гащи.

– Мислиш, че съм изпила двете бутилки почти едновременно, за да съчетая несъчетаемото и така да си намеря мястото в един идиотски карнавал? – Адел ме погледна вероятно със същия поглед, с който Иисус Навин е погледнал слънцето, преди да спре хода му.

– Не мисля, сигурен съм!

– И защо си толкова сигурен? В кой учебник го пише? – явно бе, че след моя отговор отношенията ни с Адел ще станат други, най-малкото ще се превърнат в част или от същия този, или от някой друг карнавал. За миг се поколебах, но все пак реших да продам:

– Сигурен съм, защото една от героините в моите разкази постъпи точно така...

– Да прием за твоите героини! И по-конкретно, за последната от тях! – прекъсна ме Адел и наля в чашите от малбека на Копола. – За „Апокалипсис сега“, my only friend¹. Обичаш „Доорс“, нали? Между другото, тя как се казва?

– Коя? А, да, говорехме за последния разказ – „Радинела“.

– Напиши го на латиница – помоли ме тя. Взех някаква салфетка и внимателно започнах да изписвам: R A D I N E L A. Вероятно страхът да не скъсам салфетката, Адел прие като благоговейна, почти любовна почит към моята героиня. Още не бях изписал последната буква, тя взе химикала от ръката ми и за секунда надраска: Adel Noa. – О, аз и тя сме почти огледални, двете заедно сме

¹ Част от първия стих „This is the end, my only friend“ (това е краят, мой единствен приятел) от песента на „Доорс“ „The End“, музикалният фон на филма „Апокалипсис сега“.

като Алиса в страната на чудесата? Всъщност какво значи името на своята героиня?

– Моля те! Само този въпрос не ми задавай. Предпоследният разказ от книгата обяснява всичко това, и то надълго и нашироко. – вече развяха бялото знаме. Развяха го енергично, и едновременно с това безпомощно, защото знаех (или може би защото бях забравил), че колкото по-дълго продължават схватките, толкова по-тежки ще бъдат репарациите след края на последната от тях. Просто няха шанс в тази, макар и нежна, истинска позиционна война.

– Добре – видимо се пообиди Адел. – Разкажи ми поне на колко години е, какво прави, и най-вече как попадна в разказа ти. И без друго сме на този коктейл, за да говорим за литература.

– Съвсем лаконично. Тя е студентка на 19 години, от Турينو. Майка ѝ е френска еврейка, баща ѝ – италианец. Заради една снимка от началото на деветдесетте решава, че нейният истински баща е българин и отива на международния българистичен семинар в Търново, за да разбере дали нейното име е с италиански, семитски или славянски произход.

– Само не казвай, че баба ѝ бяга през Втората световна война от Париж във Фландрия, или че майка ѝ се казва Рут.

– Извинявай, Адел, но според теб откъде да бягат френските евреи, ако не от Париж, и как да се казват жените им, ако не Сара, Рахил и Ребека; Естир или Рут. И ако попиташ защо точно Рут, отговорът е много прост. Литературата винаги е била странна, но и образцова симетрия, така че за да има Радинела двама бащи – еднакво истински или еднакво въображаеми, би трябвало и майка ѝ да има двама мъже, така че на кого да е дъщеря, ако не на моавитянката Рут, жената, която по настояване на собствената си свекърва Ноемин, освен за мъжа си Маалон¹, се жени и за Вооз, като сключва с него въображаем или левиратен брак, за да роди невъображаемия Овид...

– Стига, стига! Не си мисли, че ако човек не носи расо, не може да различи Овид от Овидий! – сприхаво ме прекъсна Адел. И „глу-

¹ В синодалното издание на Библията – Махлон (Махлоновата жена). Срв. Рут. 4:10.

павите“ американци знаем за дървото Есейево и за родословието на цар Давид. Така че моля

те, спести си обясненията.

– Добре, но само да кажа – започнах отново като начална учителка, да обяснявам и се замислих колко честолюбиви могат да бъдат хората от нашата гилдия, особено ако някой реши да ги прекъсне – че и до ден днешен в юдейската традиция книгата на Рут се чете в навечерието на празника Шавуот и се свързва с петдесетия ден след Изхода от Египет, с получаването на Тората; и съответно, с втората среща на Моисей с Бога, с второто поклонение в храма и с втората голяма любов. Този петдесети ден след Пасха в нашата християнска традиция е не друго, а Петдесетница, големият празник на Духа, на Светия Дух, Който слиза във вид на огнени езици. Така че няма как моавитянката Рут, от която тръгва Давидовото родословие, да не е образ на Новото начало. Ето защо, ако баба ти е бягала от нацистка Франция, нормално е да е кръстила дъщеря си Рут, още повече, че на отдавна забравения моавски език това име означава „истински приятел, човек, с когото си струва да тръгнеш на път“. Неслучайно точно Шавуот е денят, в който всички четат една и съща книга и разказват една и съща история.

– Благодаря за лекцията. Не знам как щях да оцелея без нея. Както и не знам следва ли от всичко това, че аз и твоите героини сме произлезли от една и съща история? – погледна ме съучастнически Адел. – Я си представи, че сега съм на изповед при теб. Ще можеш ли да ме убедиш, че всички сме недоизмислени твои герои?

Почти неволно я докоснах, сякаш за да ѝ кажа, че точно в църква не бих искал да се срещаме, най-малкото защото после няма кой да изповядва изповедниците. Но истината беше, че не очаквах такъв въпрос и се чудех откъде да взема отговора. Сякаш инстинктивно приех, че ръката на Адел е магическо дърво, от което никнат магически решения. Решения – зрели, сочни и спасителни.

– Не бях се замислял, но не е невъзможно и по време на изповед да говоря така. Знаеш ли, човек първо трябва да бъде искрен, и чак след това – прав. Затова, ако това беше тайнството на покаянето, може би щях да ти кажа, че ужасното на греха е, че създава илюзията за уникалност. В страстта и в глупостта си всеки от нас вярва, че е най-единственият, най-самотният, най-страдащият, най-оскърбеният и най-униженият. Но ако човек допусне, че най-

спонтанните му изпълнения са преразказ на една и съща, до болка позната и вече поомръзнала история, може би ще стане по-скептичен към себе си и поне малко по-доверчив към Бога.

– А към карнавала? Всъщност какво направих после, след като се отървах от компютъра? – явно Адел се бореше не за победа, а за моя окончателен и безусловен разгром. Лесният начин да изляза от играта беше да сменя предмета на разговора, като я сравня с питбул, с онова декоративно зверче, което захапел ли веднъж... Не знам защо, но реших да замълча. – Щом един път си ме измислил – след кратка пауза, продължи тя – и си ми дал име, няма да ти бъде трудно да продължиш да ме съчиняваш. Само ако може направи ме някак по-различна от останалите си героини. Никоя от нас няма да ти позволи да я клонираш. Знаеш това прекрасно, нали?

– Всъщност какво можеш да направиш на един карнавал, освен да се измориш? – почувствах, че не всички пътища са отрязани. За миг ми проблесна мисълта, че обсадата може да бъде разкъсана. – Карнавалът винаги изморява. Ако не до смърт, то поне до болка. Шумът от него със сигурност те е наранил дори и физически, и затова си се скрила, уж за да лекуваш вътрешното си ухо. – Харесах алегорията си и се хванах за нея. – Нали освен на слуха, то е орган и на равновесието. Така че виждам те някъде далеч от родния си край, в Северна Каролина примерно. Лекуваш равновесието си, като изучаваш две науки, които нямат нищо общо една с друга: да кажем, международни икономически отношения и астрофизика.

– По-икономично, по-разумно и по-терапевтично щеше да ми излезе, ако бях продължила да пия вино и коняк едновременно. Но все пак, признавам, че имаш завидно добра интуиция, или може би професионална рутина. Знаем ли? Така или иначе в последната вечер от семинара ще трябва да прочета историята на един от българските участници. Само не казвай, че това ще бъде твоята, защото започвам да се страхувам от теб. – След тези думи, Адел стана и тръгна безшумно, почти като привидение към блок-масата. Секунда по-късно се върна с бутилка калифорнийски зинфандейл. – Така, с няколко атома калифорнийско слънце в чашите, за литература се говори далеч по делово – с почти неусезаем жест наля виното в деканантера. Доближи го до свещта и някак между другото каза: